

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/4, p. 623-640

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11198>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 27.11.2016

✓ Accepted/Kabul: 10.03.2017

✍ Referees/Hakemler: Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ – Yrd.
Doç. Dr. Barış ÇİFTÇİ

This article was checked by iThenticate.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASININ ÖZGEÇİLİK ÜZERİNDEKİ YORDAYICI GÜCÜNÜN İNCELENMESİ*

Mustafa Kemal YÖNTEM** - İsmail ÖKTEM*** - Selahattin ARTUÇ

ÖZET

Özgeçililik, hiçbir çıkar gözetmeksizin sergilenen olumlu bir sosyal davranıştır (Chou, 1996). Tanımdan da anlaşıldığı gibi özgeçililiğin motivasyonu bireyin içsel dinamikleri ile ilişkilidir. Adler bireyin kişilik gelişiminde, ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarının ve kardeşleri ile olan ilişkisinin önemli olduğunu söylemektedir ve bu sebepten dolayı Adler doğum sırası kavramına önem vermiştir (Geçtan, 2012; Ersanlı, 1996). Bireysel psikolojinin gelişimi ile birlikte biyolojik doğum sırası yerine psikolojik doğum sırası kavramı kullanılmaya başlanılmıştır (Campbell, White ve Stewart, 1991; Stewart, 2004). Psikolojik doğum sırası en büyük çocuk, ikinci çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört boyutta kavramsallaştırılmış ve insan davranışlarına etki konusunda psikolojik doğum sırasının biyolojik doğum sırasından daha önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır (Campbell, White ve Stewart, 1991). Bu çalışmanın amacı psikolojik doğum sırası ile özgeçililik arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada yer alan katılımcılar 202 kız ve 260 erkek olmak üzere toplam 462 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar Orta Karadeniz Bölgesinde bir ilçenin tüm lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, Özgeçililik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Çalışma grubundan toplanan veriler SPSS 18.0 ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, pearson momentler çarpımı korelasyonu ve aşamalı doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre küçük çocuk psikolojik doğum sırası özgeçiliği anlamlı şekilde yordamıştır. Diğer psikolojik doğum sıraları ise özgeçiliği yordamamaktadır. Sonuçlar alanyazın açısından tartışılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özgeçililik, Psikolojik Doğum Sırası, Doğum Sırası, Olumlu Sosyal Davranışlar.

* Bu makalenin bir bölümü “International Congresses on Humanites and Social Science, Madrid, Spain” de sunulmuştur.

** Öğr. Gör. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Pazar Meslek Yüksekokulu, El-mek: muskemtem@hotmail.com

*** Öğretmen-MEB, El-mek: i.oktem@hotmail.com

AN INVESTIGATION OF PREDICTIVE ROLE OF PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDER OF HIGH SCHOOL STUDENTS ON ALTRUISM

ABSTRACT

Altruism is positive social behavior exhibited without any expectations (Chou, 1996). As understood from the definition, motivation of altruism is associated with the intrinsic dynamics of individuals. Adler has stated that the attitudes of parents towards children, and the relationship between the siblings is important in the development of an individual's personality, and for this reason Adler emphasized the concept of birth order (Geçtan, 2012, Ersanlı, 1996). In conjunction with the development of individual psychology, psychological birth order was started to be used instead of the concept of biological birth order (Campbell, White & Stewart, 1991, Stewart, 2004). Psychological birth order has been conceptualized in four dimensions, which are the oldest child, second child, youngest child and the single child, and it has been concluded that psychological birth order is a more important factor than the biological birth order in terms of its impact on human behavior (Campbell, White & Stewart, 1991). The aim of this study is to examine the relationship between psychological birth order and altruism. The research was conducted with 462 participants, of which 202 were female and 260 were male. Participants consist of all the students studying at all high schools in a district in the Central Black Sea Region of Turkey. The White-Campbell Psychological Birth Order Inventory, Altruism Scale, and Personal Information Form was used for data collection. The data collected from the study group were analyzed using the SPSS 18.0 software. Pearson's product moment correlation, and stepwise linear regression analysis were used for the analysis of data. According to research findings, the small child psychological birth order predicted the altruism significantly. Other psychological birth orders, however, do not predict altruism. The findings were discussed in line with the literature and various recommendations were made.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

According to Adler (2008), the fundamental feature of human beings is the need for socialization. Human beings owe their survival to their ability to think and socialize. For the continuation of the human generations, human beings need to organize and socialize. The development of social life in accordance with human nature will positively affect the psychological well-being of the society as well (Yöntem, 2013). This suggests that people need to exhibit positive behaviors on behalf of each other as a community.

Since positive social behaviors (PSB) are crucial in all societies, and are the most fundamental part of the socialization process, the study of PSBs is of great importance for individuals as well as the societies. Altruism, aiding, attraction, bystander intervention, charity, friendship, sharing, and trust are only a few of the positive social behaviors (Akbaba,

Turkish Studies

1994). In their study, Carlo & Randall (2001) have defined PSB in four dimensions, which are the altruism, public, emotional, obedient subscales. Later (2002), they have added two more dimensions defined as the hidden prosocial behavior (helping individual is not known by the helped one), and the emergency prosocial behavior (helping in crisis or emergency situations) to these four dimensions. When we review the relevant literature, it is seen that there are numerous studies available about altruism. In these studies, altruism or altruistic behavior has been conceptualized as "to help people voluntarily without any expectation of any reward except the gratification felt by helping someone else" (Taylor, Peplau and Sears, 2007), "to help someone without any expectation" (Kasapoğlu, 2013), "willing to help someone else without expecting any consideration or reward except the pleasure of helping people" (Yavuzer et al. 2006). And, in the Educational Terminology Dictionary of the Turkish Language Society, the altruism term is defined as "the moral view put forward by A Comte and Spencer based on the idea that the principal obligation of people is devote themselves to the others and society" (Türk Dil Kurumu [Turkish Language Society], 2015). Similarly, Akbaba (1994) has defined altruism as the "behavior performed voluntarily for the sake of being helpful to other people, without expecting any personal benefit." As can be understood from all these definitions, not expecting any benefit when helping others is the fundamental feature of altruistic behavior that distinguishes it from other positive social behaviors. In summary, although every altruistic behavior is a positive social behavior, every positive social behavior is not an altruistic behavior. Within the scope of this research, the altruism was discussed separately from other PSBs and charity.

On the other hand, there are researchers who advocate the idea that altruism does not really exist (Macaulay & Berkowitz 1970, Schwartz, 1993). According to this view, the altruism should be examined under the PSB title, and the motivation of altruism is similar to all other positive social behaviors. Regarding these discussions, the studies by Carlo and Randall (2001, 2002) are of importance. In Turkey, a study by Yöntem & İlhan (2013) on the altruistic motivation has concluded that the authenticity, that is the intrinsic motivation, lies in the origin of the altruistic motivation. As far as is known, however, there are limited number of studies about the motivation of altruism. For this reason, it is believed that studies on motivation of altruism will contribute to the clarification of this subject. This leads to the question of "if altruism is a social behavior, then what are the social motivations that explain this behavior?" And, the issue of social motivation in this question leads us to examine Adler's work.

As is known, Adler (1956) defines the social interest as the social structure that allows people to live with other people in a community. Johnson, Smith and Nelson (2003), however, define the social interest as the behaviors performed for the good and happiness of others. Although the social interest is associated with psychological well-being of individuals (Ansbacher, 1991), it is evolving in line with the experiences of individuals acquired in the first years of their early childhood (Adler, 2003, Athi, 2012, Dixon, Willingham, Chandler & McDougol, 1986, Geçtan, 2012, Gençoğlu, Kumcağız, Ersanlı, 2014). This social interest, which is the product of life experiences, affects the social behavior of the

Turkish Studies

individual throughout his/her life. When considered within the scope of altruism and positive social behaviors, it is stated that individuals with higher level of social interest tend to make effort on behalf of the welfare of the community and have an interest on social problems (Dicaprio, 1974, Crandall & Harris, 1991, Erginsoy, 2010, Rareshide & Kern, 1991).

As is seen, social interest is related to altruism at its origin. In addition, the position of the child in the family in the first years of life has been stressed, and the relationship of the child with family and siblings has been emphasized within the scope of this position in the family (Adler, 2002, Geçtan, 2012, Ersanlı, 1996). In this regard, Adler has emphasized the importance of birth order. However, in conjunction with the development of individual psychology, psychological birth order was started to be used instead of the concept of biological birth order (Campbell, White & Stewart, 1991, Stewart, 2004). Psychological birth order has been conceptualized in four dimensions, which are the oldest child, second child, youngest child and the single child, and it has been concluded that psychological birth order is a more important factor than the biological birth order in terms of its impact on human behavior (Campbell, White & Stewart, 1991).

According to psychological birth order, the oldest child enters into a competitive process in conjunction with the birth of his/her sibling naturally. He/she assumes responsibilities of the siblings and attempts to act as a responsible person in order to draw affection of his/her parents again. And, this brings about behavioral characteristics such as compliance with authority and rules, and orderliness in the later years of life (Adler, 1994, Yanbastı, 1990, Stewart, 2004).

The second child is stuck between older and younger siblings. The second child is neither as talented as his/her older sibling nor attract much attention as the younger sibling. This causes the second children to experience a constant sense of inferiority. And, this leads to a tendency to act with a sense of constant competition. However, they are growing with a more positive parenting style since their parents are more experienced. Hence, they don't have a problem with authority, and they are open to directions of the authority in their decisions (Adler, 1994, Geçtan, 2012, Hapworth, Hapworth & Heilman, 1999, Memet, 2010, Stewart, 2004).

The youngest child generally grows under the natural interest of the family. There is no need for the youngest to enter the competition for love and affection. This may manifest itself as confidence in the future. Young children are more independent in their decisions and do not feel the need to obtain authority approval. In some cases, however, the young child may feel inadequate compared to older siblings, and this may lead to inferiority complex (Adler, 1998, Geçtan, 2012, Stewart, 2004, Yanbastı, 1990).

And, single children are usually raised in an overprotective family environment. Since interest is always on them, they expect to see the same affection in the future by other people. They are more dependent on their behavior (Adler, 1994, Adler, 1998, Ersanlı, 1996, Geçtan, 2012, Stewart, 2004). As can be seen, the psychological birth order determines the extent of the social interest of individuals. In this study, the predictive power of psychological birth order that affects the development of the

Turkish Studies

concept of social interest, which is known to be related to altruism, was investigated. In this way, we sought answers about how the foundations of altruism were shaped in the family environment. In addition, conclusions were also drawn about the motivation of altruism in the light of the findings.

Method

Research Design

This research is a cross-sectional, relational screening study aimed at revealing the relationship between psychological birth order and altruism. The screening models are intended to describe an existing situation as it is (Böke, 2010). Dependent variable of this research is altruism, and independent variables are the psychological birth orders.

Research Group

The research was conducted in a district in the Central Black Sea Region. In this context, students from all high schools in the district were reached, and data were collected from students who volunteered to participate in the research. The study group consisted of 462 participants, studying at the state high schools. Of the participants, 260 were male and 202 were female.

Data collection

First, institution managers were informed about the objective of the research as well as the scales and inventories to be used, then the students were informed about the study in order to determine the volunteer participants. The appropriate time and place was determined, and the measurement instruments were applied to volunteer participants (N=479) under the supervision of the researchers. Participants were not asked for any information that would reveal their identities to let them better express themselves. And, participants were asked to carefully listen to the necessary explanations, read descriptions of each scale, and comply with the guidelines. The application of the scales ranged from 20 minutes to 30 minutes.

Data Analysis

The Personal Information Form, the White-Campbell Psychological Birth Order Inventory and the Altruism Scale were applied to the individuals (N=479) participating in the study. After the application, the data set was carefully examined by the practitioners, and the incomplete questionnaires (N=7) were excluded from the study. Since the White-Campbell Psychological Birth Order Inventory used to determine the psychological birth order has two separate forms for females and males, the analyses were performed separately for both groups. After this process, 472 participants remained in the dataset. Data were analyzed using SPSS 18.0 package program.

Results

When examined in Table 5, it was seen that the young child variable, which was modeled in the first step, significantly predicted altruism in males ($p < .05$). The youngest child variable explains the .17% of the total variance ($R^2 = .17$). In the second step, the middle child variable was introduced into the model. The effect on the total variance increased by 18% ($R^2 = .34$) with the introduction of the middle child into the model, and it was observed to predict altruism significantly ($p > .05$).

Turkish Studies

In the third step, the single child variable was introduced into the model, and the effect on total variance increased by 1% ($R^2 = .35$). The contribution of all independent variables to the model is 35%. When the contribution of the independent variables is examined according to the order of importance, the highest contribution is seen in the small child variable ($\beta = 1.01$), followed by the middle child ($\beta = -.92$), single child ($\beta = .08$), and the older child ($\beta = -.22$) variables respectively.

The four-step stepwise linear regression results for females are shown in Table 6. It was found that the small child variable significantly predicted altruism ($p < .01$). The contribution of the small child variable to the total variance was .9% ($R^2 = .09$). In the second step, the middle child variable was introduced into the model. The effect on the total variance increased by 1% ($R^2 = .10$) with the introduction of the middle child into the model, and it was observed to predict altruism significantly ($p > .01$). In the third step, the single child variable was introduced into the model, and the effect on total variance increased by 2% ($R^2 = .11$). The contribution of all independent variables to the model is 12%. When the contribution of the independent variables is examined according to the order of importance, the highest contribution is seen in the small child variable ($\beta = .26$), followed by the single child ($\beta = -.13$), middle child ($\beta = .14$), and the older child ($\beta = -.03$) variables respectively.

Discussion and Conclusions

In male participants, there was a significant and positive correlation between the psychological birth order of small children and altruism, and a negative, albeit insignificant, correlation between altruism and older child, middle child, and single child psychological birth orders. Carlo and Randall (2002) has examined the prosocial behavior in four dimensions. Among these, the obedient prosocial behavior is defined as fulfilling verbal or non-verbal desires of others, emotional prosocial behavior is defined as helping in situations that arose emotions, and the public prosocial behavior is defined as helping in front of other people to gain respect of people, on the basis of approval. And, the altruistic prosocial behavior is a kind prosocial behavior that arise without any benefit. As can be understood from the conceptualizations on altruism, (Akbaba, 1994, Kasapoğlu, 2013, Taylor, Peplau & Sears, 2007, Yavuzer et al. 2006, Yöntem & İlhan, 2013), altruism emerges as a PSB with an intrinsic motivation. There are also research findings supporting this view in the literature. For example, Yöntem and İlhan (2013) have demonstrated the relationship between altruism and authenticity in their study on the motivation of altruism. As seen in the research results, the level of altruism of small children is higher than the others. This may be explained by the lack of intentions of small children to get approval of other people, in their helping behaviors. That is, when small children exhibit a helping behavior, it can be easily interpreted that the basic motivation has intrinsic origin, and that it is made without expecting any benefits. It can be said that other birth order groups have an approval based tendency. For example, the older and middle children act with the motivation to attract their mother's love and affection again (Adler, 1994, Geçtan, 2012, Hapworth, Hapworth ve Heilman., 1999, Memet, 2010, Stewart, 2004, Yanbastı, 1990). Later in their life, the interest object may shift from mother to social environment. Therefore, the motivational basis of their helping behavior may be appreciation and

Turkish Studies

need for approval. To put it more precisely, when considering the psychological birth order, it can be said that older and middle children may exhibit positive social behaviors in order to obtain the approval of their parents, to attract attention, or to sustain affection. However, these behaviors are based on obedient prosocial behavior and public prosocial behavior, and cannot be viewed as altruistic behaviors. Although the obedient and public prosocial behaviors have helping behavior, their motivation has an external origin. In this sense, it can be said that the research findings support the difference between altruism and other positive social behaviors. However, small children can be more independent in their decisions since they don't grow up with this motivation. Therefore, it can be suggested that they don't expect any benefit when they exhibit helping behaviors.

The children who have the characteristics of a single child psychological birth order have a unique position within the family. The single child always wants to draw all the love and affection of his/her family. They grow up on their own, and for this reason they may lack the necessary environment for the development of social behavior. They don't learn to share and collaborate with other children, but learn to get along with adults. They are usually takers, rather than makers. They have difficulty in establishing relationships with their peers (Adler, 1994, Adler, 1998, Ersanlı, 1996, Geçtan, 2012, Stewart, 2004). Altruistic behavior is unlikely to be seen in individuals having such personality traits. As a result of this research, it is seen that individuals with single child psychological birth order have lower altruism score (-.13). Research findings support the characteristics of single child psychological birth order.

When we look at the results of the females in the research findings, the results appear to support the data of males. Also in female participants, there was a significant and positive correlation between the small children psychological birth order and altruism, a positive but insignificant correlation between altruism and older child psychological birth order, and a negative but insignificant correlation between altruism and middle and single child psychological birth orders. As can be seen, the psychological birth order of small children predicted altruism in females as well. This is in agreement with the premise that motivation of altruism is of intrinsic origin.

Conclusions and Recommendations

When we look at the study results, it is seen in males and females that altruistic behavior is more common in individuals who have a psychological birth order position of small child. Although other psychological birth orders are associated with altruistic behavior, this relationship is not significant. The importance of altruistic behavior lies on the fact that it's performed without any expectation. Displaying such a helping behavior indicates a transcendental morality. And, this shows that the individual has matured from a social and moral point of view. In this context, the increase in number of mature individuals also increases social peace and prosperity. The benefit of altruistic behaviors in enhancing the social well-being should be taken into consideration.

When we look at the characteristics of individuals who have small child psychological birth orders that exhibit more altruistic behaviors, we

see that these individuals are social, sociable, and free to make mistakes, and find help, unrequited love and affection, have no fear of losing this love and affection, do not have to struggle for it, can act freely, and have close siblings. Small children do not always have to make it right, and do not have to be good, and feel better. They do not have to prove anything. This is because, the love and affection that they will not lose is always directed to them. Such a situation accelerates personal development since it gives the individual a sense of confidence. And, it becomes easier for such a person to exhibit altruistic behavior.

The concept of psychological birth order is valid for either a single child or more than one child in a family, regardless of the number of siblings. The psychological birth order is about how one feels and positions himself/herself in the family. Research on the psychological birth order is important to show how family members approach children consciously or unconsciously in cultural, social and physical areas. In this context, studies revealing the relationship between socially beneficial behaviors such as altruism and psychological birth order are of importance. It is believed that the study results will contribute parents for demonstrating correct parental attitudes. It is also believed that it would be useful to structure the guidance programs in line with this information. The guidance programs to be prepared in this context may include issues such as the unrequited love and affection given to their children by the families, letting children learn by experiencing with the freedom of making mistakes, forming a bond with their siblings regardless of benefits.

If we think that there is a problem nowadays in transferring humanitarian, cultural and social values to future generations, the results of this study will be helpful in determining the personality, character and family environment of the individuals exhibiting altruistic behavior. The results of this research will constitute reference notes for further studies or research on family education. In future studies, it would be useful to include variables such as authenticity and motivation sources in addition to independent variables in the research design.

In addition, the results obtained from this study should be interpreted considering some of the limitations present. This study was conducted in the cross-sectional research design. Therefore, the relationships between the variables do not provide a cause-and-effect relationship in the real sense. In future studies, experimental and/or longitudinal patterns may be preferred in order to establish a more healthy causal correlations among the variables.

Keywords: Altruism, Psychological Birth Order, Birth Order, Prosocial Behaviour.

Giriş

Adler (2008)'e göre insanı insan yapan temel özellik sosyalleşmeye duyduğu ihtiyaçtır. İnsanoğlu yaşamını devam ettirmesini, düşünen bir varlık olması ve sosyalleşme yeteneğine borçludur. Kendinin ve neslinin devamı için insan, organize olmak ve toplumsallaşmak durumundadır. Toplumsal hayatın insan doğasına uygun şekilde geliştirilmesi, toplumun psikolojik iyi oluşunu da olumlu yönde etkileyecektir (Yöntem, 2013). Bu durum insanların bir topluluk olarak birbirleri adına olumlu davranışlar sergilemesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/4

Olumlu sosyal davranışlar (OSD), bütün toplumlarda önemsendiğinden ve sosyalleşme sürecinin de en temel parçası olduğundan OSD' lerin incelenmesi hem toplumlar hem de bireyler için büyük önem taşır. Özgecilik (altruizm), bağışta bulunma (aiding), çekicilik (attraction), seyirci müdahalesi (bystanderintervention), hayırseverlik (charity), dostluk (friendship), paylaşma (sharing) ve itimat (trust) olumlu sosyal davranışlardan yalnızca bir kaçıdır (Akbaba, 1994).

Carlo ve Randall (2001) yaptığı çalışmada OSD' yi; özgecilik, kamusal, duygusal, itaatkar olmak üzere dört alt boyutta tanımlamıştır. Daha sonra (2002) bu dört alt boyuta; gizli prososyal (davranış yardım edenin yardım edilen tarafından bilinmemesi) ve acil prososyal davranış (kriz yada acil durumlarda yardım etme) olarak tanımlanan iki alt boyut daha eklemiştir. İlgili alan yazın incelendiğinde özgecilik üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalarda özgecilik veya özgeci davranış, “insanlara yardım etmiş olmanın verdiği haz dışında başka herhangi bir karşılık ya da ödül beklentisi olmadan bir başkasına yardım etmeye gönüllü olmak” (Freedman, Sesars, ve Carlsmith, 1993) “bir başkasına karşılık beklemeden yapılan yardım” (Kasapoğlu, 2013) “insanlara yardım etmiş olmanın verdiği haz dışında başka herhangi bir karşılık ya da ödül beklentisi olmadan bir başkasına yardım etmeye gönüllü olmaktır” (Yavuzer ve ark. 2006) şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Türk Dil Kurumu Eğitim Terimleri Sözlüğünde ise özgecilik “Her kişinin asıl yükümlülüğünün, kendisini, başkalarına, topluma, adanmış olduğu düşüncesine dayanan, A. Comte ile Spencer’in temelini attıkları ahlak görüşü” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2015). Benzer şekilde Akbaba (1994) özgeciliği “gönüllü olarak yapılan, hiçbir şekilde kişisel çıkar gözetmeksizin diğer insanlara yararlı olmak adına gerçekleştirilen davranış” olarak ifade etmiştir. Tüm bu tanımlardan anlaşılacağı üzere yapılan yardım davranışından çıkar gözetilmemesi, özgeci davranış diğer olumlu sosyal davranışlardan ayıran temel özelliktir. Özetle her özgeci davranış, olumlu sosyal davranışken her olumlu sosyal davranış özgeci davranış değildir. Bu araştırma kapsamında da özgecilik diğer OSD’lerden ve yardımseverlikten ayrı bir konu olarak ele alınmıştır.

Bununla birlikte özgeciliğin gerçekten var olmadığı görüşünü savunan araştırmacılarda bulunmaktadır (Macaulay ve Berkowitz 1970; Schwartz, 1993). Bu görüşe göre özgecilik de OSD başlığı altında incelenmelidir ve özgeciliğin motivasyonu diğer olumlu sosyal davranışlara benzerlik göstermektedir. Bu tartışmalar noktasında Carlo ve Randall’ ın (2001, 2002) yaptığı çalışmalar önemli bir niteliktedir. Ülkemizde ise Yöntem ve İlhan’ın (2013) özgecilik motivasyonunu inceleyen çalışmasında özgeciliğin motivasyon kaynağında otantikliğin yani içsel motivasyonun olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte bilindiği kadarıyla özgeciliğin motivasyonu ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu sebeple özgeciliğin motivasyonu ile ilgili yapılacak çalışmaların bu konunun daha fazla netleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durum “özgecilik sosyal bir davranış ise bu davranışı açıklayan sosyal motivasyonlar nelerdir” sorusunu akla getirmektedir. Bu soruda yer alan sosyal motivasyon konusu ise bizi Adler’in çalışmalarını incelemeye yöneltmektedir.

Bilindiği üzere Adler (1956) insanların diğer insanlarla birlikte bir toplum oluşturarak bir arada yaşamasını sağlayan yapıyı sosyal ilgi (socialinterest) olarak tanımlamıştır. Johnson, Smith ve Nelson (2003) ise sosyal ilgiyi başkalarının iyiliği ve mutluluğu için yapılan davranışlar olarak tanımlamaktadır. Sosyal ilgi bireylerin psikolojik iyi oluşuyla birebir ilişkili olmakla birlikte (Ansbacher, 1991), bireylerin erken dönem yaşantıları ve yaşamın ilk yıllarında edinilen deneyimlerle gelişmektedir (Adler, 2003; Atlı, 2012; Dixon, Willingham, Chandler ve McDougol, 1986; Geçtan, 2012; Gençoğlu, Kumcağız, Ersanlı, 2014). Bu yaşantı ve deneyimlerin ürünü olan sosyal ilgi yaşam boyu bireyin sosyal davranışlarını etkilemektedir. Özgecilik ve olumlu sosyal davranışlar kapsamında düşünüldüğünde ise sosyal ilgisi yüksek bireylerin sosyal problemlere ilgi duyduğu ve toplumun refahı adına çaba gösterme eğiliminde olduğunu ifade edilmektedir. (Dicaprio, 1974; Crandall ve Harris, 1991; Erginsoy, 2010; Rareshide ve Kern, 1991).

Görüldüğü gibi sosyal ilgi kökeninde özgecilik ile ilişkilidir. Ayrıca sosyal ilgilin gelişiminde yaşamın ilk yıllarında çocuğun aile içerisindeki konumuna da dikkat çekilmiş ve bu konum kapsamında çocuğun aile ve kardeşlerle ilişkisinin önemi vurgulanmıştır (Adler, 2002; Geçtan, 2012; Ersanlı, 1996). Bu konuda Adler doğum sırasının önemini vurgulamıştır. Ancak bireysel psikolojinin gelişimi ile birlikte biyolojik doğum sırası yerine psikolojik doğum sırası kavramı kullanılmaya başlanılmıştır (Campbell, White ve Stewart, 1991; Stewart, 2004). Psikolojik doğum sırası en büyük çocuk, ikinci çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört boyutta kavramsallaştırılmış ve insan davranışlarına etki konusunda psikolojik doğum sırasının biyolojik doğum sırasından daha önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır (Campbell, White ve Stewart, 1991).

Psikolojik doğum sırasına göre en büyük çocuk, kardeşinin doğumu ile birlikte doğal bir rekabet sürecine girmektedir. Ebeveynlerinin ilgisini tekrar üzerinde toplayabilmek için kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenir ve sorumluluk sahibi olarak davranmaya çalışır. Bu ise yaşamın ilerleyen yıllarında otoriteye ve kurallara uyum, düzenlilik gibi davranış özelliklerini beraberinde getirmektedir (Adler, 1994; Yanbastı, 1990; Stewart, 2004).

İkinci çocuk, büyük kardeşi ve küçük kardeşi arasında sıkışmış durumdadır. Büyük kardeş kadar yetenekli olmadığı gibi küçük kardeş kadar da ilgi çekmemektedir. Bu durum ikinci çocukların sürekli bir aşağılık duygusu yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum ise sürekli rekabet duygusu ile hareket etme eğilimini ortaya koymaktadır. Ancak ebeveynleri daha tecrübeli olduğundan dolayı daha olumlu bir ebeveyn tarzı ile büyümektedirler. Bu yüzden otorite ilgili bir problemleri yoktur ve kararlarında otoritenin yönlendirmelerine açıktırlar (Adler, 1994; Geçtan, 2012; Hapworth, Hapworth ve Heilman., 1999; Memet, 2010; Stewart, 2004).

En küçük çocuk genel olarak ailenin doğal ilgisi altında büyümektedir. Sevgi ve ilgi için rekabete girmesine gerek yoktur. Bu durum gelecekte kendine güven olarak kendini gösterebilir. Küçük çocuklar kararlarında daha bağımsızdırlar ve otorite onayı alma ihtiyacı hissetmezler. Ancak bazı durumlarda küçük çocuk kendinden büyük kardeşlerinden daha yetersiz hissedebilir ve bu durum kendini aşağılık duygusu olarak gösterebilir (Adler, 1998; Geçtan, 2012; Stewart, 2004; Yanbastı, 1990).

Tek çocuklar ise genellikle aşırı koruyucu bir aile ortamında yetişmektedirler. İlgi sürekli üzerlerinde olduğundan gelecekte de diğer insanlar tarafından aynı ilgiyi görme çabası içerisindeyler. Davranışlarında dışarıya daha fazla bağımlıdırlar (Adler, 1994; Adler, 1998; Ersanlı, 1996; Geçtan, 2012; Stewart, 2004).Görüldüğü üzere psikolojik doğum sırası bireylerin sosyal ilgilerinin kapsamını belirlemektedir. Bu çalışma kapsamında özgecilik ile ilişkili olduğu bilinen sosyal ilgi kavramının gelişiminde etkili olan psikolojik doğum sıralarının özgecilik üzerindeki yordayıcı gücü incelenmiştir. Bu sayede özgeciliğin temellerinin aile ortamında nasıl şekillendiği konusunda yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte elde edilen bulgular ışığında özgeciliğin motivasyonu hakkında da yorumlar yapılmıştır.

2.Yöntem

2.1.Araştırma Modeli

Araştırma psikolojik doğum sırası ve özgecilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan kesitsel desende yapılmış, ilişkisel tarama türünde bir çalışmadır. Tarama modellerinde, var olan bir durumun olduğu hali ile betimlenmesi amaçlanır (Böke, 2010). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni özgecilik; bağımsız değişkenleri ise psikolojik doğum sıralarıdır.

2.2.Araştırma Grubu

Araştırma Orta Karadeniz bölgesinde bir ilçede gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ilçede bulunan tüm devlet liselerindeki öğrencilere ulaşılmış ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilerden veri toplanmıştır. Araştırma grubu devlet liselerinde eğitim gören 462 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların %56,3 erkek %43,7 kızdır. Yaş ortalaması erkeklerde 16,32, kızlarda 16,42; araştırma grubunu tamamında ise 16,37'dir. Katılımcı ailelerinin ortalama aylık geliri 2444 tl' dir. Katılımcılardan 30 kişinin %6,5 annesi, 52 kişinin %11,3 babası vefat etmiştir. Yine katılımcılardan anne öğrenim durumu ortalama okur yazar, baba öğrenim durumu ortalama ortaokul seviyesindedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (426 kişi %92,2) ailesiyle birlikte (en az bir ebeveyn ile) yaşamaktadır. Katılımcılardan tek çocuk gerçek (biyolojik) doğum sırasına sahip olduğunu belirtenler %4,3 iken, %3,9'u tek kardeş, % 22,5'i iki kardeş, %32,0'ı üç kardeş, %37,2'si ise 4 ve üstü kardeş sayısı olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan %32,0 birinci çocuk, %27,3 ikinci çocuk, 22,9 üçüncü çocuk %17,7 si ise 4. ve üstü çocuk olduğunu belirtmiştir. Yetiştirdiği aileyi çekirdek aile olarak belirten katılımcı sayısı 394 (%85,3) geniş aile olarak belirten 68 kişi (%14,7) dir.

2.3.Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama seti üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. İkinci bölümde; katılımcıların psikolojik doğum sırasını belirlemek amacıyla White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, üçüncü bölümde ise özgeciliği seviyelerini ölçmek için Özgeciliği Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1.Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya gönüllü katılan bireylerin özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen 16 (on altı) maddelik Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Bu formda katılımcıların ailelerinin cinsiyeti, aylık gelirleri, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile türü ve kardeş sayısı gibi demografik değişkenler hakkında bilgi toplanmıştır.

2.3.2.White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri

Bireyin psikolojik doğum sırasını belirlemek amacıyla White, Campbell ve Stewart tarafından (1991) geliştirilen ölçek, 1998 yılında revize edilerek son şeklini almıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Kalkan (2005) tarafından yapılmıştır. 42 maddelik testin kadınlar ve erkekler için ayrı puanlama sistemi vardır. Test dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; Büyük Çocuk (Memnun edici/düzenleyici), Orta Çocuk (Dışlanmış/ihmal edilmiş), Küçük Çocuk (Sevimli/ikna edici), Tek Çocuk (Dikkatle bakılan) şeklinde düzenlenmiştir. Ölçeğin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonuçlarında kadınlar için varyansın %26'sını açıklayan dört faktör ve erkekler için varyansın %29'unu açıklayan dört faktör bulunmuştur. Envanterin güvenilirliği iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleri kullanılarak hesaplanmıştır. Tekrar test güvenilirliği kadınlar için .78 ile .89 arasında değişirken, erkekler için ise .77 ile .89 arasında bulunmuştur. İç tutarlılık güvenilirliği ise kadınlar için .74 ile .86 arasında değişen; erkekler için ise .65 ile .82 arasında hesaplanmıştır (Kalkan, 2005). Bu araştırma kapsamında ise iç tutarlılık katsayıları kızlarda .69 ile .85 ve erkeklerde .62 ile .79 arasında değişmiştir.

2.3.3.Özgeciliği Ölçeği

London ve Bower tarafından 1968 yılında bireylerin özgeciliği düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin, Türkçeye uyarlanması Akbaba tarafından 1994 ve 2001 yıllarında yapılmıştır. Özgeciliği ölçeğinde her bir maddenin cevap seçeneği 5 tanedir. Bu seçenekler 1,2,3,4 ve 5 olarak adlandırılmıştır. Kişi hangi seçeneği işaretlemişse o seçenek, kişinin o maddeden aldığı

puanı göstermektedir. İşaretlenen seçeneklerdeki puanlar toplanarak kişinin özgecilik puanı elde edilir. Özgecilik ölçeğinin uyarlama çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları aile boyutu için .72, sosyal boyutu için .77, yardımseverlik boyutu için .84, sorumluluk boyutu için .80 ölçeğin bütünü için .85 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise özgecilik ölçeğinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla aile boyutu için .70, sosyal boyutu için .81, yardımseverlik boyutu için .72 ve sorumluluk boyutu için .45 ve ölçeğin tamamı için .86 hesaplanmıştır.

2.3.4.Verilerin toplanması

Araştırmaya öncelikle kurum yöneticileri ile iletişime geçilerek araştırmanın amacı ve uygulanacak ölçek ve envanterler hakkında bilgi verilmiş daha sonra gönüllü katılımcıları belirlemek amacıyla öğrencilere yapılan araştırmanın içeriği anlatılmıştır. Uygun saat ve yer belirlenmiş olup araştırmacılar gözetiminde gönüllü olan katılımcılara (N=479) ölçek araçları uygulanmıştır. Uygulamada katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için kimliklerini ortaya koyacak herhangi bir bilgi istenmemiştir. Katılımcılardan gerekli açıklamaları dikkatlice dinlemeleri ve her ölçeğin açıklamalarını okumaları ve yönergelerle uymaları istenmiştir. Ölçeklerin uygulaması ortalama 20 dakika ile 30 dakika arasında değişmiştir.

2.3.5.Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan bireylere (N=479) Kişisel Bilgi Formu, White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri ve Özgecilik Ölçeği uygulanmıştır. Uygulama sonrasında veri seti uygulayıcılar tarafından dikkatle incelenmiş ve uygun olarak doldurulmayan ölçek araçları (N=7) araştırma dışı bırakılmıştır. Bu işlemin ardından veri setinde 472 katılımcı kalmıştır. Psikolojik doğum sırasını belirlemek için kullanılan White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri kız ve erkekler için iki ayrı forma sahip olduğu için analizler her iki grup için ayrı ayrı yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS 18.0 paket programı kullanılmıştır.

3.Bulgular

Bu çalışmada, özgecilik; psikolojik doğum sırası ile yordanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, *aşamalı çoklu regresyon analizi* yapılmıştır. Aşamalı regresyon analizine geçilmeden önce verilerin analize uygunluğunun test edilmesi amacıyla bazı sayıtlar incelenmiştir. Yapılan bu işlemler şu şekilde özetlenebilir:

Erkeklerin veri setinde her bir değişken için araştırma sonucunu etkileyebilecek olası aykırı ve uç değerler öncelikle tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla her bir değişkenin Z skorları incelenmiş ve 7 katılımcının Z skoru -3/+3 aralığında olmadığı için veri setinden çıkarılmıştır. İnceleme sonucunda, hiçbir verinin belirlenen ranjin dışına çıkmadığı görülmüştür. Daha sonra, her bir verinin mahanolabis uzaklıklarına bakılmış ve chi-square tablosuna uygun şekilde 13.28'ün üzerinde 3 değere rastlanılmış ve bu değerler veri setinden çıkarılmıştır.

Kızların veri setinde de de benzer şekilde her bir değişken için araştırma sonucunu etkileyebilecek olası aykırı ve uç değerler tespit edilmiştir. Kız veri setinde de her bir değişkenin Z skorları incelenmiş ve 5 öğrencinin Z skorları -3/+3 aralığında olmadığı için veri setinden çıkarılmış olup hiçbir verinin belirlenen ranjin dışına çıkmadığı görülmüştür. Daha sonra, her bir öğrencinin mahanolabis uzaklıklarına bakılmış ve chi-square tablosuna uygun şekilde 13.28'ün üzerinde 7 değere rastlanılmış ve bu değerler veri setinden çıkarılmıştır.

Ardından değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde erkeklerde ve kızlarda ayrı ayrı tek çocuk, küçük çocuk, ortanca çocuk ve büyük çocuk değişkenlerinin birbirleri ve özgecilik ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu inceleme

korelasyon analizinde .05 anlamlılık düzeyinde gerçekleşmiştir. Erkeklerin korelasyon analizi Tablo 1’ de kızların korelasyon analizi Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo-1 Erkekler için yapılan modelde yer alan değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri

Değişkenler	1	2	3	4	5
1.Özgeciliği	1				
2.Büyük	-.002	1			
3.Ortanca	-.118	.078	1		
4.Küçük	.129*	.263**	.003	1	
5.Tek	-.031	.123*	.443**	.142*	1

*p<.05, ** p<.01

Tablo-2 Kızlar için yapılan modelde yer alan değişkenlerin birbiriyle olan ilişkileri

Değişkenler	1	2	3	4	5
1.Özgeciliği	1				
2.Büyük	.93	1			
3.Ortanca	-.127	.023	1		
4.Küçük	.198	.334**	-.057	1	
5.Tek	.126	.071	.302**	.160*	1

*p<.05, ** p<.01

Tabachnick ve Fidell (2001)’e göre, regresyon analizinin ön koşullarından biri, yordanan ve yordayıcı değişkenlerin birbirleriyle doğrusal bir ilişki içinde olmasıdır. Tablo - 1’deki korelasyon değerlerinden anlaşılacağı üzere erkeklerde araştırmanın bağımlı değişkeni olan özgeciliği; küçük çocukla pozitif yönde, ortanca, büyük ve tek çocukla negatif yönde ilişkilidir. Ancak bu ilişkilerden yalnızca özgeciliği ve küçük çocuk değişkenlerinin ilişkisi anlamlıdır (p=.03). Tablo - 2 incelendiğinde kızlarda özgeciliği; büyük, küçük ve tek çocukta pozitif, ortanca çocukta negatif yönde ilişkilidir.

Regresyon analizlerinin diğer bir ön koşulu ikili ve çoklu değişkenliğin olmamasıdır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Yordayıcı değişkenlerin ikisi arasında mükemmele yakın bir ilişki olduğunda birlikte değişkenliğe, ikiden çok yordayan değişken arasında mükemmele yakın bir ilişki olduğunda ise çoklu değişkenliğe işaret eder. Bağımsız değişkenler arasında .80 üzerindeki korelasyon çoklu bağlantı sorunun göstergesidir (Büyüköztürk, 2011). İkili ve çoklu değişkenliğin olup olmadığını anlamak için, korelasyon analiz sonuçlarını gösteren Tablo-1 ve Tablo-2 yeniden incelenmiştir. Tablo 1 ve Tablo 2 incelendiğinde, bağımsız değişkenler arasında .80 üzeri bir korelasyon katsayısı olmadığından değişkenler arasında çoklu değişkenlik sorununun olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca VIF (VarianceInflationFactor) ve Tolerans değerlerine bakılmış, bu değerlerin 1’e yakın olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık problemi bulunmadığı kanısına ulaşılmıştır.

Bir sonraki aşamada ise tek ve çok boyutlu durumlar için bağımlı değişkenin normalliğine bakılmıştır. Bunun için, her iki grupta da öğrencilerin özgeciliği puanlarının dağılımı incelenmiştir. Her iki örneklem grubu için dağılımın normale yakın olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca Kolmogorov-Smirnow testi sonucu incelendiğinde, erkeklerde özgeciliği puanlarının tek boyutlu düzeyde p=.20 olduğu yani. 05’den büyük olduğu, dolayısıyla puanların normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Normallik testi için yapılan, Shapiro-Wilk testi sonucunun ise, p=.20 olduğu yani. 05’den büyük olduğu bulunmuştur. Kızlarda ise Shapiro-Wilk testi sonucunun ise, p=.21 olduğu yani. 05’den büyük olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre de, özgeciliği puanlarının normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Hiyerarşik çoklu regresyon analizinin diğer ön koşulu ise, tahmin edilen değerlerin hata varyanslarının homojen olmasıdır. Bunun için, ZRESID'in ZPRED ile saçılım diyagramı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda belirgin bir yapı göze çarpmamaktadır. Buna göre varyansların homojenliğinin sağlandığı söylenebilir.

Son olarak bağımsız değişkenlerin özgeciliği yordama güçleri 4 adımda gerçekleştirilen aşamalı doğrusal regresyon analiziyle incelenmiştir. Erkeklerde ve kızlarda ilk adımda özgeciliğe daha yüksek ilişki gösteren küçük çocuk değişkeni modele alınmış, diğer adımlarda ise sırasıyla ortanca, tek ve büyük çocuk değişkenleri modele dahil edilmiştir. Analiz sonuçları erkekler için Tablo-5'de kızlar için Tablo-6' da verilmiştir.

Tablo-5 Erkeklerde Aşamalı Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Adımlar	Değişkenler	B	SE	β	ΔR^2
Adım 1	Küçük Çocuk	.98	.48	.13	.17
Adım 2	Küçük Çocuk	.96	.47	.13	.18
	Ortanca Çocuk	-.90	.42	-.13	
Adım 3	Küçük Çocuk	.95	.47	.13	.01
	Ortanca Çocuk	-.93	.47	-.14	
	Tek Çocuk	.06	.37	.01	
Adım 4	Küçük Çocuk	1.01	.49	.13	.00
	Ortanca Çocuk	-.92	.47	-.14	
	Tek Çocuk	.08	.37	.01	
	Büyük Çocuk	-.22	.44	-.03	

** p < .001, * p < .05. Adım 1 R^2 .17 p < .05*; Adım 2 R^2 .34 p<.05*, Adım 3 R^2 .34 p<.05*, Adım4 R^2 .35 p<.05*,

Erkeklerde; Tablo 5 incelendiğinde, ilk adımda modele alınan küçük çocuk değişkeninin özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür (p < .05). Küçük çocuk değişkeninin toplam varyansa katkısı %17'dir (R^2 =.17). İkinci adımda modele, ortanca çocuk değişkeni girilmiştir. Ortanca çocuğun modele girilmesiyle toplam varyansa olan etki %18 düzeyinde artmış (R^2 = .34) ve özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı (p > .05) görülmüştür. Üçüncü adımda modele tek çocuk değişkeni girilmiş ve toplam varyansa olan etki %1 düzeyinde (R^2 =.35) düzeyinde artmıştır. Tüm bağımsız değişkenlerin modele olan katkısı %35'dir. Bağımsız değişkenlerin katkısı önem sırasına göre incelendiğinde en fazla katkıyı küçük çocuk (β =1.01) değişkeninin yaptığı, diğer değişkenlerin ise sırasıyla ortanca çocuk (β =-.92), tek çocuk (β =.08) ve büyük çocuk (β =-.22) yaptığı görülmüştür.

Tablo-6 Kızlarda Aşamalı Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Adımlar	Değişkenler	B	SE	β	ΔR^2
Adım 1	Küçük Çocuk	1.65	.40	.29	.09
Adım 2	Küçük Çocuk	1.57	.40	.28	.01
	Ortanca Çocuk	-.47	.33	-.10	
Adım 3	Küçük Çocuk	1.49	.40	.27	.02
	Ortanca Çocuk	-.61	.33	-.13	
	Tek Çocuk	1.13	.59	.14	
Adım 4	Küçük Çocuk	1.43	.42	.26	.001
	Ortanca Çocuk	-.61	.33	-.13	
	Tek Çocuk	1.14	.59	.14	
	Büyük Çocuk	.13	.32	.03	

** p < .001, * p < .05. Adım 1 R^2 =.09. p < .01**; Adım 2 R^2 =.10 p<.01**, Adım 3 R^2 =.11 p<.01**, Adım4 R^2 =.12p<.01**,

Turkish Studies

Kızlarda yapılan 4 adımlı aşamalı doğrusal regresyon sonuçları ise Tablo 6 da ki gibidir. Küçük çocuk değişkeninin özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($p < .01$). Küçük çocuk değişkeninin toplam varyansa katkısı %9'dur ($R^2 = .09$). İkinci adımda modele, ortanca çocuk değişkeni girilmiştir. Ortanca çocuğun modele girilmesiyle toplam varyansa olan etki %1 düzeyinde artmış ($R^2 = .10$) ve modelin özgeciliği anlamlı bir şekilde yordadığı ($p > .01$) görülmüştür. Üçüncü adımda modele tek çocuk değişkeni girilmiş ve toplam varyansa olan etki %2 düzeyinde ($R^2 = .11$) artmıştır. Tüm bağımsız değişkenlerin modele olan katkısı %12 dir. Bağımsız değişkenlerin katkısı önem sırasına göre incelendiğinde en fazla katkıyı küçük çocuk ($\beta = .26$) değişkeninin yaptığı, diğer değişkenlerin ise sırasıyla tek çocuk ($\beta = -.13$), ortanca çocuk ($\beta = .14$) ve büyük çocuk ($\beta = .03$) yaptığı görülmüştür.

4. Tartışma ve Yorum

Erkek katılımcılarda, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile özgeciliği arasında anlamlı pozitif; büyük çocuk, ortanca çocuk, tek çocuk psikolojik doğum sıraları arasında ise anlamlı olmayan negatif bir ilişki bulunmuştur. Carlo ve Randall (2002) ise prososyal davranışı dört boyutta ele almıştır. Bunlardan itaatkar prososyal davranış, başkaları tarafından sözel ya da sözel olmayan istekleri yerine getirme; duygusal prososyal davranış duyguları harekete geçiren durumlara karşılık verme şeklinde yardım etme; kamusal prososyal davranış diğer insanların önünde gerçekleştirilen, onay alma temelinde ortaya çıkan ve diğer insanların saygısını kazanmayı amaçlayarak yardım etme olarak tanımlanmaktadır. Özgeci prososyal davranış ise hiçbir çıkar gözetmeksizin ortaya çıkan prososyal davranışlardır. Özgeciliği üzerine yapılan kavramsallaştırmalardan anlaşılacağı üzere (Akbaba, 1994; Kasapoğlu, 2013; Taylor, Peplau ve Sears, 2007; Yavuzer ve ark. 2006; Yöntem ve İlhan, 2013) özgeciliği özünde içsel motivasyonun bulunduğu bir OSD olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşü alan yazında destekleyen araştırma sonuçları da mevcuttur. Örneğin Yöntem ve İlhan (2013) özgeciliğin motivasyonu ile ilgili olarak yaptıkları çalışmada özgeciliğin otantiklik ile ilişkisini ortaya koymuşlardır. Araştırma sonuçlarında görüldüğü üzere küçük çocukların özgeciliği düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir. Bunun nedeni küçük çocukların sergiledikleri yardım davranışlarında diğer insanların onayını alma niyetlerinin olmaması ile açıklanabilir. Yani küçük çocuklar bir yardım davranışı sergilediklerinde bunun temel motivasyonunun içsel kaynaklı olduğu ve çıkar gözetmeksizin yapıldığı yorumu rahatlıkla yapılabilir. Diğer doğum sırası gruplarının ise onay temelli bir eğiliminin olacağı söylenebilir. Örneğin büyük ve ortanca çocuk yapı olarak anne sevgisini ve ilgisini tekrar üzerine toplama motivasyonu ile hareket ederler (Adler, 1994; Geçtan, 2012; Hapworth, Hapworth ve Heilman., 1999; Memet, 2010; Stewart, 2004; Yanbastı, 1990). İlerleyen süreçte ise ilgi nesnesi anneden sosyal ortama kayabilir. Dolayısıyla yardım davranışlarının motivasyon temelinde takdir edilme ve onay görme ihtiyacı olabilir. Bunu daha açık ifade etmek gerekirse psikolojik doğum sırası göz önünde bulundurulduğunda büyük ve ortanca psikolojik doğum sırası olan çocuklarda ebeveynlerin onayını alma, beğenilme ilgiyi elde etme veya tutma amacıyla olumlu sosyal davranışları sergileyecekleri düşünülebilir. Ancak bu davranışlar itaatkar prososyal davranış ve kamusal prososyal davranış temellidir ve özgeci davranışlar olarak görülemezler. İtaatkar ve kamusal prososyal davranışlar yardım davranışı barındırır da motivasyonunda dışsal motivasyon vardır. Bu yönüyle araştırma bulgularının özgeciliği ile diğer olumlu sosyal davranışlar arasındaki farkı destekler mahiyette olduğu söylenilebilir. Ancak küçük çocuklar bu motivasyon ile büyümek için kararlarında daha bağımsız davranabilmektedirler. Dolayısı ile yardım davranışı sergilerken de çıkar amacı gütmedikleri yorumu yapılabilir.

Tek çocuk psikolojik doğum sırasında olan çocukların özelliklerine sahip çocuklar ise aile içinde eşsiz bir konuma sahiptirler. Tek çocuk her zaman ailesinin bütün ilgi ve sevgisini üzerinde toplamak ister. Yalnız başına yetişir ve bu nedenle toplumsal davranışların gelişmesi için gerekli olan ortamdan yoksun olabilirler. Paylaşmayı ve diğer çocuklarla işbirliği yapmayı öğrenmezler ama

yetişkinlerle iyi geçinmeyi öğrenirler. Genellikle yapandan çok, alan kişilerdir. Akranlarla ilişki kurmada zorluk yaşarlar (Adler, 1994; Adler, 1998; Ersanlı, 1996; Geçtan, 2012; Stewart, 2004). Bu özellikleri olması muhtemel bireylerde özgeci davranışın görülmesi zordur. Yapılan bu araştırma sonucunda da tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin özgecilik puanının (-.13) düşük olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları tek çocuk psikolojik doğum sırası özelliklerini destekler niteliktedir.

Kızların araştırma bulgularındaki sonuçlarına baktığımızda erkeklerin verilerini destekler nitelikte sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Kızlarda da özgecilik ile küçük çocuk psikolojik doğum sırası arasında anlamlı ilişki olduğu görülmekte olup, özgecilik ile büyük çocuk psikolojik doğum sırası arasında pozitif, ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ile negatif ilişki olsa da bu ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Görüldüğü üzere kızlarda da erkeklerde olduğu gibi küçük çocuk psikolojik doğum sırası özgeciliği yordamaktadır. Bu durum özgeciliğin motivasyonunda içsel motivasyonun olduğu öngörüsü ile uyusmaktadır.

5.Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına baktığımızda, erkeklerde de kızlarda da küçük çocuk psikolojik doğum sırasında olan bireylerde özgeci davranış daha fazla görülmektedir. Diğer psikolojik doğum sıraları özgecilik davranışı ile ilişki olmakla birlikte bu ilişki anlamlı değildir. Özgeci davranışın önemi, çıkar beklemeden sadece yapmış olmak için yapılmasından gelmektedir. Böyle bir yardım davranışı sergilemek gelenek ötesi ahlak evresini işaret eder. Bu da bireyin toplumsal ve ahlaki açıdan olgunlaştığını gösterir. Bu bağlamda olgunlaşmış bireylerin artması toplumsal huzuru ve refahı artırır. Özgeci davranışların toplumsal iyiliği artırıcı yararı göz önünde tutulmalıdır.

Özgeci davranışı daha fazla sergileyen küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin özelliklerine baktığımızda, yardım gören, karşılıksız ilgi ve sevgi bulan, ilgiyi sevgiyi kaybetme korkusu olmayan, bunun için mücadele etmek zorunda kalmayan, özgür davranabilen, hata yapma rahatlığı olan, yakın ilişki kurabileceği kardeşleri olan, sosyal, girişken, bireylerdir. Küçük çocuk her zaman doğru yapmak zorunda değildir her zaman iyi olmak, iyi duygular yaşamak zorunda da değildir. Bir şeyleri ispat etmek zorunda değildir. Çünkü kaybetmeyeceği ilgi ve sevgi her zaman ona yönelmiştir. Böyle bir durum bireyde güven duygusu sağladığı için kişisel gelişimi hızlandırır. Böyle bir kişinin de özgeci davranış sergilemesi kolaylaşır.

Psikolojik doğum sırası kardeş sayısına bakmadan bir ailede birden fazla çocukta ve tek çocukta da olabilir. Psikolojik doğum sırası kişinin kendini nasıl hissettiği ve kendisini ailede nasıl konumlandığı ile ilgilidir. Psikolojik doğum sırası konusunda yapılan araştırmalar, çocuklara aile bireylerinin kültürel sosyal ve fiziksel alanlarda, bilinçli veya bilinçsiz olarak nasıl yaklaşıldığını ortaya koyması açısından önemlidir. Bu kapsamda özgecilik gibi toplumsal faydası olan davranışların psikolojik doğum sırası ile ilişkisinin ortaya konması önemli bir araştırmadır. Araştırma sonuçlarının anne ve babaların ebeveyn olarak doğru yaklaşımlar sergilemesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca oluşturulacak rehberlik programlarının bu bilgiler doğrultusunda yapılandırılmasının faydalı olacağına inanılmaktadır. Bu kapsamda hazırlanacak rehberlik programlarında ailelerin çocuklarına verdikleri sevgi ve ilginin karşılıksız olması, çocukların özgür ve hata yapma rahatlığı ile yaşayarak öğrenmelerine zemin hazırlanması, kardeşleri ile çıkar gözetmeksizin bir bağ oluşturmaları gibi konular ele alınabilir.

İnsani, kültürel ve toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarımında günümüzde problem yaşandığını düşünürsek, özgeci davranış sergileyen bireylerin hangi kişilik ve karakter ve aile ortamında büyüdüğünün belirlenmesi açısından bu araştırma sonuçları fayda sağlayacaktır. Bu araştırma sonuçları daha sonraki çalışmalara veya aile eğitimi konusunda yapılan çalışmalara

referans notaları oluşturacaktır. İleriki çalışmalarda bağımsız değişkenlere ek olarak otantiklik, motivasyon kaynakları gibi değişkenlerin araştırma desenine katılması faydalı olacaktır.

Ayrıca bu araştırmadan elde edilen sonuçlar mevcut bazı sınırlılıkları dikkate alarak yorumlanmalıdır. Bu çalışma kesitsel bir desende yapılmıştır. Dolayısıyla değişkenler arasındaki ilişkiler gerçek anlamda bir neden-sonuç ilişkisi sağlamamaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda deneysel ve/veya boyamsal desenler tercih edilerek değişkenler arasında daha sağlıklı neden sonuç ilişkileri kurulabilir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1956). *The origin of the neurotic disposition. The individual psychology of Alfred Adler*. New York: Basic Books.
- Adler, A. (1998). *Yaşamın Anlam ve Amacı*. K, Şipal (Çev.) (4. Basım). İstanbul: Say Dağıtım Ltd. Şti.
- Adler, A. (2003). İnsan doğasını anlamak. (D, Başkaya, Çev.). İzmir: İlyas Basım.
- Adler, A. (2008). *Nevroz sorunları; toplumsal duygu yoksunluğu ve erkeksi protesto*. (A. Kılıçoğlu, Çev.). İstanbul: Say.
- Akbaba, S. (1994). Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgeciliği üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Atlı, F. (2012). Edebi Metnin ve Yaratıcılığın Kaynağına Ulaşan Yol: Psikanalitik Edebiyat Eleştirisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer 2012, p. 257-273, Ankara-Turkey.
- Ansbacher, H. L. (1991). The concept of social interest. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 41(1), 28-46.
- Böke, K. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Alfa Yayıncılık. İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Pegem Akademi Yayınları. İstanbul.
- Campbell, L., White, J., Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology*, 47, 380-391.
- Carlo, G., ve Randall, B. (2001). Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. In F. Comabus (Ed.), *Advances in psychology research*, Volume II (pp. 150-170). Huntington, NY: Nova Science Publishers.
- Carlo, G., ve Randall, B. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 31-44.
- Chou, K.L. (1996). The Rushton, Chrisjohn and Fekken Self-Report Altruism Scale: A Chinese translation. *Personality and Individual Differences*, 21, 297-298.
- Crandall, J.E., & Harris, M.D. (1991). Social interest, cooperation, an altruism. *Individual Psychology*, 47, 115 -120.
- DiCaprio, N. S. (1974). *Personality theories: Guides to living*. Saunders.
- Dixon, P. N., Willingham, W. K., Chandler, C. K., & McDougal, K. (1986). Relating social interest and dogmatism to happiness and sense of humor. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 42(3), 421-427.
- Erginsoy, D. (2010). Üniversite öğrencilerinin toplumsal ilgileri, bilişsel çarpıtmaları ve ilk anıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ersanlı, K. (1996). *Benliğin gelişimi ve görevleri*. Samsun: Eser Ofset.

- Freedman, J.L., Sesars, D. O. ve Carlsmith, J. M.(1993). *Sosyal Psikoloji*, çev. Ali Dönmez, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Geçtan, E. (2012). *Psikanaliz ve sonrası*. (15. bs.). İstanbul: Remzi.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., & Ersanlı, K. (2014). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014*, p. 639-652, Ankara-Turkey DOI:10.7827/TurkishStudies.6208
- Hapworth, W., Hapworth, M., Heilman, J. R. (1999). *Kardeş kıskançlığı*. (S. Şenol, Çev.). İstanbul: Beyaz.
- Johnson, P., Smith, A., & Nelson, M. (2003). Predictors of social interest in young adults. *Journal of Individual Psychology*, 59, 281-292.
- Kalkan, M. (2005). White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji*, 13(3), 169-174.
- Memet, N. (2010). *Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin sosyalleştirme hedeflerinin, kültürel değer yönelimleri ve eğitim düzeyleri ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası açılarından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Rareshide, M., & Kern, R. (1991). Social interest: The haves and have nots. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 47(4), 464-476.
- Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias clinical judgment?. *Journal of Counseling & Development*, 82(2), 167-176.
- Schwartz, B.(1993). Why altruism is impossible and ubiquitous. *The Social Service Review*, 3, 314-343. doi: 10.2307/30012502.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*, 5th. Needham Height, MA: Allyn & Bacon.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıçaslan, A., ve Sertelin, Ç. (2006). Öğretmen özgeciliği ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 947972.
- Yöntem, M.K., ve İlhan, T. (2013). Benlik Kurguları ve Otantikliğin Özgecilik Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013*, p. 2291-2302, Ankara-Turkey

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Yöntem, M.K - Öktem, İ. & Artuç, S. (2017). “Lise Öğrencilerinin Psikolojik Doğum Sırasının Özgecilik Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi / An Investigation of Predictive Role of Psychological Birth Order of Highschool Students on Altruism”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/4, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11198>, p. 623-640.